
Praktisch Bijzondere Overeenkomsten- recht

Mr. C. Phillips

Eerste druk

Noordhoff Uitgevers

Praktisch Bijzondere Overeenkomstenrecht

In de serie **Praktisch Recht** zijn inmiddels verschenen:

Praktisch Arbeidsrecht
Praktisch Bedrijfsrecht
Praktisch Bestuursprocesrecht
Praktisch Bestuursrecht
Praktisch Bijzondere Overeenkomstenrecht
Praktisch Burgerlijk Procesrecht
Praktisch Consumentenrecht
Praktisch Fiscaalrecht
Praktisch Gemeenterecht
Praktisch Gezondheidsrecht
Praktisch Goederenrecht
Praktisch Jeugd(straf)recht
Praktisch Sociaalzekerheidsrecht
Praktisch Staatsrecht
Praktisch Straf(proces)recht
Praktisch Verbintenissenrecht

Praktisch Bijzondere Overeenkomstenrecht

Mr. Charlotte Phillips

Noordhoff Uitgevers Groningen/Houten

Ontwerp omslag: G2K
Omslagillustratie: iStock

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan: Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB Groningen, e-mail: info@noordhoff.nl

Met betrekking tot sommige teksten en/of illustratiemateriaal is het de uitgever, ondanks zorgvuldige inspanningen daartoe, niet gelukt eventuele rechthebbende(n) te achterhalen. Mocht u van mening zijn (auteurs)rechten te kunnen doen gelden op teksten en/of illustratiemateriaal in deze uitgave dan verzoeken wij u contact op te nemen met de uitgever.

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die desondanks onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich aanbevelen.

0 1 2 3 4 5 / 15 14 13 12 11

© 2011 Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Houten, The Netherlands.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/reprorecht). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

ISBN (ebook) 978 90 01 84859 0
ISBN 978 90 01 79432 3
NUR 820

Woord vooraf

Praktisch Bijzondere Overeenkomstenrecht is geschreven voor beginnende hbo-studenten die over geen of geringe juridische voorkennis beschikken. Het boek vormt een eerste kennismaking met het bijzondere overeenkomstenrecht, waarbij ook aandacht wordt besteed aan het algemene overeenkomstenrecht. Er wordt gebruikgemaakt van een praktische en toegankelijke benadering van het (bijzonder) overeenkomstenrecht.

Het onderwerp dat in elk hoofdstuk centraal staat, wordt telkens geïntroduceerd in een openingscasus. Bij de behandeling en ter verduidelijking van de theorie wordt gebruikgemaakt van de openingscasus, die als een rode draad door het hoofdstuk loopt, alsmede van praktijkvoorbeelden. Studenten kunnen hun kennisniveau op elk moment testen door het maken van tussenvragen en studie-eindvragen die, met daarbij behorende antwoorden, in ieder hoofdstuk zijn opgenomen.

Door middel van een duidelijke uitleg van de theorie aan de hand van casussen en voorbeelden uit de praktijk, kunnen studenten een solide basiskennis opbouwen van dit rechtsgebied.

Praktisch Bijzondere Overeenkomstenrecht behandelt de volgende onderwerpen:

- overeenkomsten en verbintenissen;
- koopovereenkomst;
- huurovereenkomst;
- overeenkomst van opdracht;
- lastgevingsovereenkomst;
- bemiddelingsovereenkomst;
- agentuurovereenkomst;
- reisovereenkomst;
- overeenkomst van bewaarneming;
- arbeidsovereenkomst;
- aanneming van werk;
- overeenkomst van borgtocht;
- vaststellingsovereenkomst;
- verzekeringsovereenkomst.

Mr. C. Phillips
November 2010

Inhoud

Inleiding 9

1 Overeenkomsten en verbintenissen 11

Casus Een goed begin 11

- 1.1 Introductie 12
- 1.2 Personen, verbintenissen en rechtshandelingen 14
- 1.3 Overeenkomsten 17
- 1.4 Nietigheid, vernietigbaarheid en ontbinding 22
- 1.5 Bijzondere overeenkomstenrecht 28
 - Studie-eindrigen 36

2 De (consumenten)koopovereenkomst 37

Casus Dos and don'ts van (consumenten)koop 37

- 2.1 Algemene bepalingen koop en consumentenkoop 38
- 2.2 Verplichtingen van de verkoper en de koper 42
- 2.3 Ontbinding en recht van reclame 50
- 2.4 Bijzondere soorten koop 53
 - Studie-eindrigen 62

3 De huurovereenkomst 63

Casus Voor het eerst op kamers 63

- 3.1 Verplichtingen van de verhuurder 64
- 3.2 Verplichtingen van de huurder 69
- 3.3 Overgang en einde huur 74
- 3.4 Huur van woonruimte 76
- 3.5 Huur van bedrijfsruimte 88
 - Studie-eindrigen 94

4 De overeenkomst van opdracht 95

Casus In opdracht van ... 95

- 4.1 Algemene bepalingen 96
- 4.2 Lastgevingsovereenkomst 102
- 4.3 Bemiddelingsovereenkomst 107
- 4.4 Agentuurovereenkomst 109
- 4.5 Geneeskundige behandelingsovereenkomst 117
 - Studie-eindrigen 125

5	De reisovereenkomst en de overeenkomst van bewaarneming	127
	Casus Een bedrijvige dag	127
5.1	Reisovereenkomst	128
5.2	Bewaarneming	140
	Studie-eindrigen	151
6	De arbeidsovereenkomst en de overeenkomst tot aanneming van werk	153
	Casus Gedeelde arbeidsvreugde en -verdriet	153
6.1	Begripsbepaling	154
6.2	Elementen van de arbeidsovereenkomst	158
6.3	Einde arbeidsovereenkomst	166
6.4	Algemene bepalingen aanneming van werk	177
6.5	Bijzondere bepalingen aanneming van werk	181
	Studie-eindrigen	185
7	Overeenkomst van borgtocht en de vaststellingsovereenkomst	187
	Casus Een helpende hand die zekerheid biedt	187
7.1	Algemene bepalingen borgtocht	188
7.2	Borgtocht buiten beroep of bedrijf	192
7.3	Rechtsverhouding borg en hoofdschuldenaar	198
7.4	Vaststellingsovereenkomst	200
	Studie-eindrigen	211
8	De verzekeringsovereenkomst	213
	Casus Zelf verzekerd zijn	213
8.1	Algemene bepalingen	214
8.2	Schadeverzekering	224
8.3	Sommenverzekering	231
8.4	Lijfrente	234
	Studie-eindrigen	238
	Kernbegrippenlijst	239
	Antwoorden tussenvragen	248
	Antwoorden studie-eindrigen	258
	Literatuur	273
	Over de auteur	274
	Register	275

Inleiding

In dit boek wordt het bijzondere overeenkomstenrecht onder de loep genomen. Daarnaast zullen, waar nodig, een aantal goederenrechtelijke begrippen kort worden toegelicht en gaan we tevens in op het algemene overeenkomstenrecht, vanwege de duidelijke samenhang tussen deze rechtsgebieden.

Het overeenkomstenrecht wordt voornamelijk geregeld in het Burgerlijk Wetboek. Dit wetboek is onderverdeeld in negen boeken. Het bijzondere overeenkomstenrecht is geregeld in Boek 7 en Boek 7A; we zullen ons beperken tot de overeenkomsten die zijn opgenomen in Boek 7. Voor de algemene regels maken we voornamelijk gebruik van bepalingen uit Boek 3 en Boek 6.

In elk hoofdstuk van dit boek bespreken we één of meerdere bijzondere overeenkomsten. In hoofdstuk 1 maken we eerst kennis met de belangrijkste bepalingen van het algemene overeenkomstenrecht en worden de bijzondere overeenkomsten geïntroduceerd. Hoofdstuk 2 staat in het teken van de koopovereenkomst en de consumentenkoopovereenkomst. In hoofdstuk 3 wordt de huurovereenkomst behandeld, waarbij ook aandacht wordt besteed aan huur van woon- en bedrijfsruimte. In hoofdstuk 4 kijken we naar de overeenkomst van opdracht en een aantal specifieke vormen daarvan, gevolgd door de reisovereenkomst en de overeenkomst van bewaarneming in hoofdstuk 5. In hoofdstuk 6 staan de arbeidsovereenkomst en de overeenkomst tot aanneming van werk centraal. In hoofdstuk 7 bespreken we de overeenkomst van borgtocht en de vaststellingsovereenkomst. Ten slotte wordt de verzekeringsovereenkomst in hoofdstuk 8 behandeld.

Ieder hoofdstuk is opgebouwd volgens dezelfde structuur en begint met een openingscasus. Aan de hand van deze casus worden de voorkomende rechtsregels en begrippen uitgelegd. Verder staan in elk hoofdstuk tussenvragen waarmee begrip van de stof getest kan worden. Aan het eind van een hoofdstuk is een samenvatting opgenomen. Elk hoofdstuk wordt afgerond met een aantal studie-eindvragen; dit zijn toepassingsvragen waarmee getoetst kan worden of de stof goed is begrepen. Alle antwoorden op de tussenvragen en studie-eindvragen staan achterin het boek. Belangrijke begrippen zijn terug te vinden in de kernbegrippenlijst die eveneens achterin het boek is opgenomen.

1

Overeenkomsten en verbintenissen

- 1.1 **Introductie**
- 1.2 **Personen, verbintenissen en rechtshandelingen**
- 1.3 **Overeenkomsten**
- 1.4 **Nietigheid, vernietigbaarheid en ontbinding**
- 1.5 **Bijzondere overeenkomstenrecht**

Openingscasus

Een goed begin

Lucy doet sinds enkele maanden de opleiding hbo-rechten. Gedurende deze periode heeft zij tussen de hogeschool en het huis van haar ouders heen en weer gereden op haar scooter, maar nu is het dan zover: Lucy heeft een studentenkamer gevonden! Zij huurt de kamer van Stichting De Kamer (SDK), met wie zij een huurovereenkomst voor een jaar heeft gesloten; de huurpenningen bedragen €550 per maand, inclusief gas, water en elektra. Lucy wil zo snel mogelijk haar intrek nemen in haar nieuwe woning, maar eerst moet er worden geschilderd en behangen. Ook wil Lucy graag een op maat gemaakte boekenkast voor al haar studieboeken en haar verzameling Engelse boeken. Gelukkig kent haar vader een klusjesman, genaamd Toon, die het werk voor een redelijke prijs wil doen.

Een week later kan Lucy haar spullen verhuizen. Zij heeft van een vriend een eettafel en vier stoelen gekregen en haar oma heeft geld gegeven waarmee Lucy een slaapbank koopt. Omdat Lucy nu niet meer elke dag op en neer hoeft te reizen, besluit zij haar scooter te verkopen. Zij hangt een advertentie op het prikbord op de hogeschool en diezelfde dag nog belt Gülden, een medestudent, haar met de mededeling dat zij geïnteresseerd is in de scooter. Lucy geeft aan dat zij €900 voor de scooter wil hebben, maar Gülden wil niet meer dan €650 betalen. Na wat onderhandelen, komen ze een prijs van €750

overeen. Lucy had al een bureau, boekenkast en laptop en met dit bedrag kan zij de laatste benodigdheden voor haar kamer aanschaffen.

Om maandelijks de huur te kunnen betalen, heeft Lucy een bijbaantje. Zij heeft een dienstbetrekking bij de hogeschool en werkt elke week twaalf uur in de mediatheek. De arbeidsovereenkomst is voor een periode van een half jaar overeengekomen en Lucy ontvangt €350 per maand voor haar werkzaamheden. Lucy is blij met haar baan: niet alleen leert zij in korte tijd veel mensen kennen, ook blijft zij op de hoogte van nieuwe publicaties die relevant zijn voor haar studie. Ook is zij de contactpersoon voor uitgevers van juridische tijdschriften waarop de hogeschool abonnementen heeft.

In dit hoofdstuk staat het algemene overeenkomstenrecht centraal en bespreken we de belangrijkste basisbegrippen en algemene rechtsregels. Deze vormen de bouwstenen van het overeenkomstenrecht en komen in de hoofdstukken die hierna volgen telkens weer terug. Daarnaast maken we kort kennis met het bijzondere overeenkomstenrecht.

Paragraaf 1.1 begint met een introductie, waarna in paragraaf 1.2 een beschrijving en uitleg volgt van de begrippen personen, verbintenissen en rechtshandelingen. In paragraaf 1.3 kijken we naar de overeenkomst zelf en de totstandkoming ervan. Paragraaf 1.4 staat in het teken van de nietigheid, vernietigbaarheid en de ontbinding van een overeenkomst. Ten slotte wordt in paragraaf 1.5 het bijzondere overeenkomstenrecht geïntroduceerd.

1.1 Introductie

Overeenkomstenrecht

In dit boek staat het overeenkomstenrecht centraal. Het overeenkomstenrecht is het rechtsgebied dat zich bezighoudt met overeenkomsten, ook wel contracten genoemd. In het dagelijks leven krijgen we voortdurend te maken met allerlei verschillende overeenkomsten; denk aan een arbeidsovereenkomst of een huurovereenkomst. Maar ook aan het kopen van bijvoorbeeld een blikje cola ligt een overeenkomst ten grondslag: een koopovereenkomst. Wanneer twee partijen een overeenkomst met elkaar sluiten, maken ze afspraken over het leveren van één of meerdere prestaties; in het geval van een koopovereenkomst zijn die te leveren prestaties het betalen van de koopprijs door de ene partij en het overhandigen van het gekochte product door de andere partij. Het overeenkomstenrecht is een onderdeel van het verbintenissenrecht; dit is het rechtsgebied dat gaat over rechtsrelaties tussen personen. Een rechtsrelatie is een juridische verhouding tussen personen.

Verbintenissenrecht

Rechtsrelatie

In de openingscasus lazen we over de koopovereenkomst tussen Lucy en Gülden. Dit is een juridische verhouding tussen twee personen, ook wel een rechtsrelatie genoemd. Dergelijke rechtsrelaties vallen onder het verbintenissenrecht.

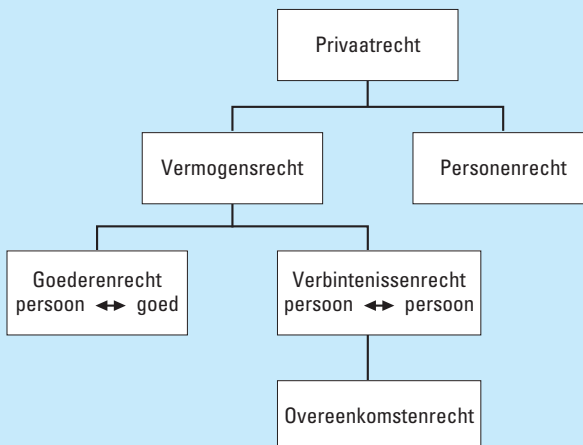
Goederenrecht Naast het verbintenissenrecht staat het goederenrecht. Het goederenrecht is het rechtsgebied dat de rechtsrelatie tussen een persoon en een goed bestrijkt.

In de openingscasus kwamen we verschillende goederen tegen, waaronder een slaapbank, bureau en laptop. De juridische verhoudingen tussen Lucy en deze spullen (zij is eigenaar) zijn rechtsrelaties die onder het goederenrecht vallen. In dit boek zullen we af en toe met het goederenrecht in aanraking komen.

Vermogensrecht

Het verbintenissenrecht en het goederenrecht vormen samen het vermogensrecht. Het vermogensrecht is een van de twee hoofdonderdelen van het privaatrecht en regelt de verhoudingen, die op geld waardeerbaar zijn, tussen burgers onderling. Het privaatrecht, ook wel burgerlijk recht of civiel recht genoemd, houdt zich in beginsel bezig met alle juridische betrekkingen tussen burgers onderling. Het andere hoofdonderdeel van het privaatrecht is het personenrecht, een rechtsonderdeel dat buiten het bestek van dit boek valt. Schematisch ziet het er uit als in figuur 1.1.

Figuur 1.1 Plaats van het overeenkomstenrecht

Bijzondere overeenkomsten

Het overeenkomstenrecht kan worden onderverdeeld in het algemene overeenkomstenrecht en het bijzondere overeenkomstenrecht. Het algemene overeenkomstenrecht bevat rechtsregels die gelden voor elke overeenkomst. Het bijzondere overeenkomstenrecht is opgebouwd uit rechtsregels voor bijzondere overeenkomsten; dit zijn overeenkomsten waarvoor de wetgever het noodzakelijk heeft geacht om specifieke regels in de wet op te nemen. Door middel van die specifieke regels worden minder sterke partijen, zoals consumenten, tot op zekere hoogte beschermd tegen mogelijke onvoorziene en ongunstige gevolgen van een bepaalde overeenkomst. Voor zowel het algemene als het bijzondere overeenkomstenrecht geldt dat wanneer partijen een overeenkomst met elkaar willen sluiten, ze aan bepaalde, in de wet opgenomen voorwaarden moeten voldoen. Als partijen zich niet aan die wettelijke regels houden, dan komt er geen overeenkomst tot stand. Een ander gevolg van het niet navolgen van de regels kan zijn dat een overeenkomst ongedaan kan worden gemaakt.

De rechtsregels van het overeenkomstenrecht zijn terug te vinden in het Burgerlijk Wetboek. Dit is een omvangrijk wetboek dat bestaat uit negen boeken (Boek 1 tot en met 8 en Boek 7A). Voor de algemene regels van het overeenkomstenrecht zullen we ons voornamelijk bezighouden met bepalingen uit Boek 3 en Boek 6. Het bijzonder overeenkomstenrecht is geregeld in Boek 7 en Boek 7A; we zullen ons beperken tot de bijzondere overeenkomsten die zijn opgenomen in Boek 7.

1.2 Personen, verbintenissen en rechtshandelingen

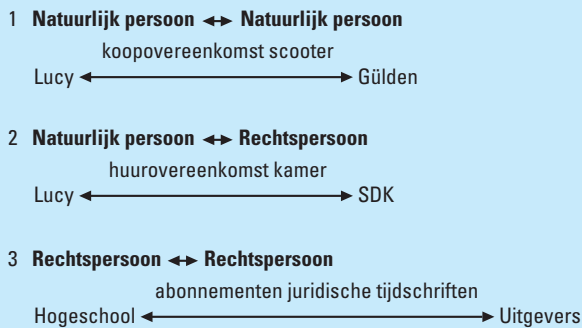
We zagen al dat het in het verbintenissenrecht gaat om de rechtsrelatie tussen personen onderling. In deze paragraaf worden de begrippen personen, verbintenissen en rechtshandelingen besproken.

1.2.1 Personen

Personen zijn de hoofdrolspelers in het verbintenissenrecht. Het Nederlandse rechtssysteem onderscheidt de volgende personen: natuurlijke personen en rechtspersonen. Een natuurlijk persoon is een mens, ook wel een mens van vlees en bloed genoemd. Een natuurlijk persoon is drager van rechten en verplichtingen. Een rechtspersoon is een organisatie die volgens de wet gelijk is aan een natuurlijk persoon en die eveneens drager is van rechten en verplichtingen. Voorbeelden van rechtspersonen zijn een bedrijf (BV of NV), een stichting en een vereniging, maar ook de Nederlandse Staat en gemeenten zijn rechtspersonen.

Personen kunnen rechtsrelaties met elkaar aangaan; in figuur 1.2 zijn deze rechtsrelaties schematisch weergegeven aan de hand van voorbeelden uit de openingscasus:

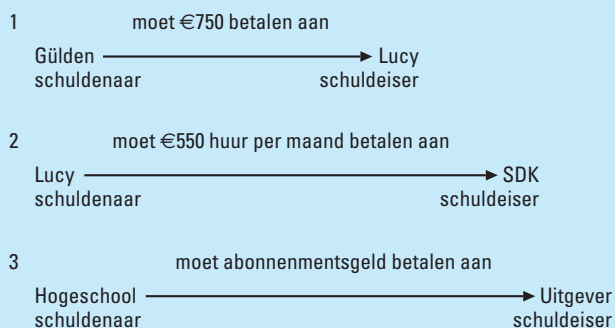
Natuurlijk persoon**Rechtspersoon**

Figuur 1.2 **Rechtsrelaties**

1.2.2 Verbintenissen

Nu we weten wat personen zijn, kijken we naar het begrip verbintenissen. Een verbintenis is een rechtsrelatie tussen twee personen, waarbij de ene partij verplicht is om een prestatie te leveren, terwijl de andere partij hier recht op heeft. Een prestatie wil zeggen: iets doen voor de andere partij of iets geven aan de andere partij. Degene die de prestatie moet leveren wordt de schuldenaar genoemd; degene die recht heeft op de prestatie is de schuldeiser. In figuur 1.3 zien we een aantal verbintenissen tussen natuurlijke personen en rechtspersonen uit de openingscasus.

Prestatie
Schuldenaar
Schuldeiser

Figuur 1.3 **Verbintenissen**

Redelijkheid en
billijkheid

Art. 6:2 lid 1 BW bepaalt dat de schuldeiser en de schuldenaar verplicht zijn zich jegens elkaar te gedragen overeenkomstig de eisen van redelijkheid en billijkheid. Dit zijn maatstaven van ongeschreven recht, waarmee wordt bedoeld hetgeen als redelijk en rechtvaardig wordt beschouwd. Op grond van art. 6:74

BW is een schuldenaar die zijn verbintenis niet of niet volledig nakomt, verplicht om de schade die een schuldeiser als gevolg daarvan lijdt te vergoeden.

1.2.3 Rechtshandelingen

Rechtsgevolg

Een rechtshandeling is een handeling die gericht is op een rechtsgevolg, een gevolg volgens het geldende recht. De persoon die een rechtshandeling uitvoert, heeft de bedoeling om een bepaald rechtsgevolg tot stand te brengen. Voor dit soort handelingen is een zogeheten wilsuïting van de handelende persoon noodzakelijk. Met wilsuïting wordt bedoeld dat de handelende persoon duidelijk laat blijken dat hij het rechtsgevolg daadwerkelijk tot stand wil brengen. Ter verduidelijking een voorbeeld uit de openingscasus.

Wilsuïting

We lezen dat Lucy haar scooter verkocht aan Gülden; Lucy hing een advertentie op het prikbord en Gülden reageerde daarop, met als resultaat een koopovereenkomst. Het sluiten van een koopovereenkomst is een rechtshandeling. Deze handeling is namelijk gericht op een rechtsgevolg, te weten dat Gülden eigenaar wordt van de scooter (een gevolg volgens het geldende recht). Lucy laat blijken dat zij haar scooter wil verkopen door een advertentie op te hangen; dit is een wilsuïting.

Oogmerk

Bij een rechtshandeling speelt de bedoeling, ook wel het oogmerk genoemd, van de handelende persoon een doorslaggevende rol. Dit is vastgelegd in art. 3:33 BW:

'Een rechtshandeling vereist een op een rechtsgevolg gerichte wil die zich door een verklaring heeft geopenbaard.'

Dit artikel bevat de volgende twee vereisten voor een rechtshandeling:

- een op een rechtsgevolg gerichte wil;
- die wil heeft zich door een verklaring geopenbaard.

Kijken we wederom naar de openingscasus dan zien we dat Lucy haar scooter wil verkopen (een op een rechtsgevolg gerichte wil). Om de verkoop van haar scooter te bewerkstelligen, hangt Lucy een advertentie op het prikbord (haar wil wordt door een schriftelijke verklaring geopenbaard).

Tussenvraag 1.1

Geef aan welke natuurlijke personen en rechtspersonen je tegenkomt in de openingscasus.

Tussenvraag 1.2

Marianne heeft €100 geleend van Ismail; zij moet dit bedrag morgen aan hem terugbetalen.

Leg uit waarom er sprake is van een verbintenis.

Tussenvraag 1.3

Geef aan of in de volgende gevallen sprake is van een rechtshandeling.

- a Fatima leent een boek uit de bibliotheek.
- b Eveline beschadigt per ongeluk de auto van haar broer.
- c Mark schiet een bal in de tuin van de buren en beschadigt een rozenstruik.
- d Turan geeft een dvd aan zijn zus cadeau.
- e Marleen wordt aangenomen als stagiair bij een advocatenkantoor.

1.3 Overeenkomsten

Na kennis te hebben gemaakt met een aantal basisbegrippen, leren we in deze paragraaf wat een overeenkomst is en hoe een overeenkomst tot stand komt.

1.3.1 Definitie overeenkomst

Overeenkomst

Volgens art. 6:213 lid 1 BW is een overeenkomst:

'een meerzijdige rechtshandeling, waarbij een of meer partijen jegens een of meer andere een verbintenis aangaan.'

Op grond van dit artikel moet een overeenkomst dus aan de volgende voorwaarden voldoen:

- een meerzijdige rechtshandeling;
- één of meer partijen gaan jegens één of meer andere partijen een verbintenis aan.

Meerzijdige rechtshandelingen

Met meerzijdige rechtshandelingen worden rechtshandelingen bedoeld waarbij de wilsuitingen van beide partijen (over en weer) vereist zijn; deze wilsuitingen moeten gericht zijn op hetzelfde rechtsgevolg.

Zo is de verkoop van de scooter door Lucy aan Gülден een meerzijdige rechtshandeling (de wilsuitingen van zowel Lucy als Gülден zijn vereist). De wilsuitingen zijn gericht op hetzelfde rechtsgevolg (dat Gülден eigenaar wordt van de scooter).

Door het sluiten van een overeenkomst ontstaan er één of meerdere verbintenissen tussen partijen. In de openingscasus kwamen we verschillende overeenkomsten tegen, waaronder:

- de *huurovereenkomst* tussen Lucy en SDK; ontstane verbintenissen:
 - Lucy moet elke maand €550 huur betalen;
 - SDK moet aan Lucy de kamer beschikbaar stellen en zorgen voor gas, water en elektra;
- de *schenkingsovereenkomst* tussen oma en Lucy; ontstane verbintenis:

- oma moet aan Lucy een geldbedrag geven;
- de *koopovereenkomst* tussen Lucy en Gülden; ontstane verbintenissen:
 - Lucy moet aan Gülden de scooter overdragen;
 - Gülden moet aan Lucy de koopprijs van €750 betalen;
- de *arbeidsovereenkomst* tussen Lucy en de hogeschool; ontstane verbintenissen:
 - Lucy moet twaalf uur per week werken in de mediatheek;
 - de hogeschool moet Lucy elke maand €350 betalen.

Eenzijdige overeenkomst

Overeenkomsten kunnen worden onderverdeeld in eenzijdige overeenkomsten en meezijdige overeenkomsten. Een eenzijdige overeenkomst schept slechts voor één van beide partijen een verplichting.

We zagen dat Lucy geld krijgt van haar oma om een slaapbank te kopen. Dit is een schenkingsovereenkomst: oma geeft het bedrag aan Lucy. Uit deze overeenkomst ontstaat de verplichting voor oma om Lucy het bedrag te geven. Voor Lucy ontstaat er echter geen verplichting. Daarom valt deze rechtshandeling in de categorie eenzijdige overeenkomst.

Meezijdige overeenkomst

Uit een meezijdige overeenkomst vloeien voor beide partijen verplichtingen voort. Dit type overeenkomst wordt ook wel een wederkerige overeenkomst genoemd. In art. 6:261 lid 1 BW wordt de wederkerige overeenkomst gedefinieerd:

Wederkerige overeenkomst

‘Een overeenkomst is wederkerig, indien elk van beide partijen een verbintenis op zich neemt ter verkrijging van de prestatie waartoe de wederpartij zich daartegenover jegens haar verbindt.’

Met andere woorden: er moet sprake zijn van een verbintenis voor beide partijen, waarbij de verplichting van de ene partij tegenover de verplichting van de andere partij staat. Met wederkerig wordt dus bedoeld dat de ene partij een verplichting nakomt ‘in ruil voor’ de verplichting van de andere partij.

De huurovereenkomst tussen Lucy en SDK is een wederkerige overeenkomst. Er vloeien namelijk zowel voor Lucy als voor SDK verbintenissen uit voort. Lucy moet elke maand huur betalen in ruil voor het gebruik van de kamer.

1.3.2 Totstandkoming overeenkomst

Nu we weten wat een overeenkomst is, leren we hoe een overeenkomst tot stand komt. In art. 6:217 lid 1 BW zijn de vereisten voor de totstandkoming van een overeenkomst opgenomen:

‘Een overeenkomst komt tot stand door een aanbod en de aanvaarding daarvan.’

Dit artikel bevat de volgende voorwaarden:

- Er wordt een aanbod gedaan.
- Het aanbod wordt aanvaard.

Er komt een overeenkomst tot stand als aan beide voorwaarden is voldaan.

Het principe van aanbod en aanvaarding klinkt eenvoudig; toch heeft de wetgever het noodzakelijk geacht er een aantal rechtsregels over op te nemen. Het begrip aanbod wordt niet in de wet gedefinieerd, maar we kunnen het wel nader omschrijven. Het doen van een aanbod is een rechtshandeling, omdat het een handeling is die gericht is op een rechtsgevolg, te weten: het tot stand laten komen van een overeenkomst.

Aanbod

Degene die een overeenkomst wil sluiten, moet zijn wil om dat te doen kenbaar maken door een aanbod te doen; dit kan zowel mondeling als schriftelijk gebeuren. Het doen van een aanbod is een wilsverklaring, gericht op de totstandkoming van een overeenkomst.

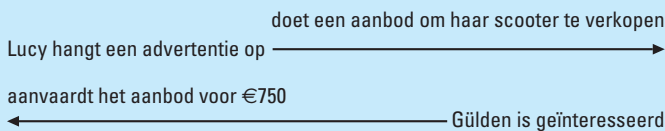
Lucy uit de openingscasus maakte haar wil om een koopovereenkomst aan te gaan kenbaar door een advertentie op het prikbord te hangen. Zij deed hiermee een schriftelijk aanbod om haar scooter te verkopen.

Aanvaarding

Voordat de overeenkomst daadwerkelijk tot stand komt, moet het aanbod door de wederpartij worden aanvaard. Aanvaarding is het accepteren van een aanbod.

Gülden laat Lucy telefonisch weten dat zij geïnteresseerd is in de scooter en zij aanvaardt het aanbod van Lucy voor een bedrag van €750 (zie figuur 1.4).

Figuur 1.4 **Aanbod en aanvaarding**

Net als het aanbod kan de aanvaarding in beginsel op elke wijze worden gedaan; het zijn beide verklaringen die, tenzij anders is bepaald, in iedere vorm kunnen geschieden (art. 3:37 lid 1 BW). In de wet is ten aanzien van een aantal specifieke overeenkomsten opgenomen dat deze in een bepaalde vorm moeten worden aanvaard. Een voorbeeld is het concurrentiebeding, waardoor een werknemer gedurende een periode beperkt wordt in zijn mogelijkheden bij een andere werkgever in dienst te treden. Een concurrentiebeding moet schriftelijk worden overeengekomen en ondertekend door de werknemer. Gebeurt dit niet op deze wijze, dan is het concurrentiebeding niet rechtsgeldig.

Ook kan iemand die een aanbod doet, uitdrukkelijk in het aanbod opnemen dat de aanvaarding in een bepaalde vorm dient plaats te vinden. Denk aan een offerte waarin staat dat aanvaarding door ondertekening en retournering van de offerte geschiedt.

Afwijkende aanvaarding

Wanneer iemand op een aanbod ingaat met een afwijkende aanvaarding, dan komt er geen overeenkomst tot stand. In art. 6:225 lid 1 BW is opgenomen dat:

Nieuw aanbod

'Een aanvaarding die van het aanbod afwijkt, geldt als een nieuw aanbod en als een verwerping van het oorspronkelijke.'

We zagen dat Lucy haar scooter te koop aanbiedt voor een bedrag van €900 (Lucy doet een aanbod). Gülden deelt Lucy mede dat zij de scooter voor €650 wil kopen. Door af te wijken van het aanbod van €900, doet Gülden een nieuw aanbod. Op dit moment komt er nog geen overeenkomst tot stand. Voor de totstandkoming van een overeenkomst moet Lucy het nieuwe aanbod van Gülden accepteren. Dat doet Lucy echter niet; zij geeft aan dat Gülden de scooter voor €750 mag kopen (dit is weer een nieuw aanbod). Gülden accepteert dit aanbod, op welk moment de koopovereenkomst tot stand komt. Schematisch ziet het er uit als in figuur 1.5.

Figuur 1.5 **Afwijkende aanvaarding van een aanbod**

Wanneer een aanvaarding slechts op ondergeschikte punten afwijkt van het aanbod, dan staat dit de totstandkoming van een overeenkomst niet in de weg. De overeenkomst komt tot stand zoals deze is aanvaard, dus inclusief afwijkingen, tenzij de aanbieder onverwijld bezwaar maakt tegen de verschillen (art. 6:225 lid 2 BW).

Stel dat Lucy haar scooter te koop aanbiedt voor €750 met daarbij de mededeling dat de koper de scooter moet komen ophalen. Gülден, die vlakbij Lucy woont, aanvaardt het aanbod van €750 onder de voorwaarde dat Lucy de scooter bij haar aflevert. Gülден wijkt in haar aanvaarding dus uitsluitend af van de plaats waar de scooter wordt overgedragen. In beginsel is de overeenkomst hiermee tot stand gekomen, tenzij Lucy direct laat weten aan Gülден dat zij er niet mee akkoord gaat.

Voldoende bepaalbaar

Art. 6:227 BW bepaalt dat verbintenissen die partijen op zich nemen door het doen van een aanbod en de aanvaarding ervan, voldoende bepaalbaar moeten zijn. Dat wil zeggen dat er duidelijkheid moet bestaan ten aanzien van de verplichtingen die partijen door het sluiten van de overeenkomst over en weer op zich nemen. Bij de uitleg van een overeenkomst mag echter niet uitsluitend worden gekeken naar de taalkundige uitleg van de tekst. Het gaat erom wat partijen hebben beoogd met de overeenkomst en wat ze redelijkerwijs van elkaar mogen verwachten.

Handelingsonbekwaam

Niet iedereen mag een aanbod doen of aanvaarden; de handelende personen moeten handelingsbekwaam zijn. In art. 3:32 lid 1 BW is opgenomen dat:

'iedere natuurlijke persoon bekwaam is tot het verrichten van rechtshandelingen, voor zover de wet niet anders bepaalt.'

Handelings- bekwaam

Handelings- onbekwaam

Minderjarigen

Elke natuurlijke persoon is in beginsel dus handelingsbekwaam en mag zelfstandig rechtshandelingen verrichten. Echter, in de wet kan zijn opgenomen dat iemand niet handelingsbekwaam is, ook wel handelingsonbekwaam genoemd. In welke gevallen is een natuurlijk persoon handelingsonbekwaam? Volgens de wet zijn minderjarigen (personen jonger dan achttien jaar) uitsluitend handelingsbekwaam wanneer zij rechtshandelingen verrichten met toestemming van hun ouders. Ontbreekt die ouderlijke toestemming, dan zijn minderjarigen handelingsonbekwaam (art. 1:234 BW). In veel gevallen hoeven ouders geen expliciete toestemming te geven en wordt hun toestemming geacht aanwezig te zijn. Denk aan een veertienjarige die een cd koopt; dit is zo vanzelfsprekend, dat aangenomen mag worden dat hij daarvoor toestemming van zijn ouders heeft. Anders is het wanneer een twaalfjarige zelfstandig een dure laptop wil kopen. In een dergelijke situatie is de verkoper verplicht om na te gaan of de minderjarige wel toestemming heeft van zijn ouders om tot zo'n aankoop over te gaan. De verkoper mag er niet zonder meer van uitgaan dat ouderlijke toestemming aanwezig is.

Niet alleen minderjarigen maar ook meerderjarigen (personen van achttien jaar en ouder) kunnen handelingsonbekwaam zijn. Iemand die niet in staat geacht kan worden om zelfstandig rechtshandelingen te verrichten, kan door de rechter onder curatele worden gesteld (art. 1:378 BW). Vanaf dat moment is hij handelingsonbekwaam en mag hij niet langer zelfstandig rechtshandelingen

Onder curatele

verrichten. De onder curatele gestelde mag alleen rechtshandelingen verrichten met toestemming van een door de rechter aangewezen curator (art. 1:381 BW). Een curator is een persoon die belast is met het toezicht op de onder curatele gestelde. Iemand kan onder curatele worden gesteld vanwege een – al dan niet tijdelijke – geestelijke stoornis, waardoor hij zijn eigen belangen niet kan behartigen. Elke ondercuratelestelling wordt opgenomen in een openbaar register, het Curateleregister genaamd. Iedereen kan aan de hand van dit register nagaan of de persoon met wie hij bijvoorbeeld een overeenkomst wil sluiten, bekwaam is om zelfstandig rechtshandelingen te verrichten.

Tussenvraag 1.4

Geef aan welke verbintenis of verbintenissen uit de volgende overeenkomsten voortvloeien.

- a Lucy heeft zich ingeschreven voor de opleiding hbo-rechten aan de hogeschool.
- b Sander werkt bij een notariskantoor.
- c Pieter huurt een tapijtreinigingsmachine van een bouwmarkt.
- d Khadija leent haar fiets uit aan Sanne.
- e Christa krijgt van haar vader een horloge voor haar verjaardag.

Tussenvraag 1.5

Toon adverteert in het lokale weekblad met zijn klusbedrijf. In de advertentie is opgenomen dat Toon niet tegen een uurtarief werkt maar dat de prijs per klus wordt vastgesteld. Ashraf stuurt Toon een e-mail en geeft aan dat hij van Toons diensten gebruik wil maken en het houtwerk van zijn woning geschilderd wil hebben voor een bedrag van €500.

- a Geef aan op welke wijze er een aanbod wordt gedaan.
- b Geef aan op welke wijze er wordt aanvaard.
- c Op welk moment is er een overeenkomst tot stand gekomen?
- d Stel dat Toon aangeeft bereid te zijn de woning voor €600 te schilderen. Is er in dat geval sprake van een overeenkomst?

1.4 Nietigheid, vernietigbaarheid en ontbinding

In deze paragraaf maken we kennis met de begrippen nietigheid en vernietigbaarheid. Tevens komt aan bod de ontbinding van overeenkomsten.

1.4.1 Nietigheid

In paragraaf 1.3 zagen we dat een overeenkomst slechts tot stand komt als aan de geldende regels is voldaan. Art. 3:39 BW bepaalt dat een rechtshandeling nietig is wanneer deze niet in de voorgeschreven vorm is verricht. Dit artikel is ook van toepassing op het sluiten van een overeenkomst; dat is

Nietigheid

immers een rechtshandeling. Sluiten partijen dus een overeenkomst zonder de wettelijke voorschriften te volgen, dan komt de overeenkomst feitelijk niet tot stand. We noemen dit ook wel een nietige overeenkomst of nietigheid. Een nietige overeenkomst is een overeenkomst die juridisch gezien niet tot stand is gekomen en derhalve niet bestaat.

In subparagraaf 1.3.2 zagen we dat een concurrentiebeding tussen werkgever en werknemer op een wettelijk voorgeschreven wijze moet worden gesloten. De wet bepaalt dat het beding schriftelijk moet worden vastgelegd. Een concurrentiebeding dat niet schriftelijk wordt overeengekomen, is nietig. Als de wet dus voorschrijft dat een bepaalde rechtshandeling in een bepaalde vorm moet geschieden, dan leidt het niet volgen van dat voorschrift tot nietigheid van de rechtshandeling.

In art. 3:40 BW zijn drie oorzaken van nietigheid opgenomen. Lid 1 van dit artikel bepaalt:

‘Een rechtshandeling die door inhoud of strekking in strijd is met de goede zeden of de openbare orde, is nietig.’

In dit artikel worden twee gronden van nietigheid genoemd:

- in strijd met de goede zeden;
- in strijd met de openbare orde.

Beide gronden worden niet nader toegelicht in de wet en de beoordeling ervan komt toe aan de rechter. Die zal in zijn oordeel betrekken wat in onze samenleving op dat punt wenselijk wordt geacht; de normen en waarden die op een bepaald moment in de maatschappij heersen, zijn van doorslaggevende betekenis. Een overeenkomst is in strijd met de goede zeden, als deze strijdig is met de heersende opvatting van wat goed is. Wanneer een overeenkomst niet strookt met de heersende opvatting van de in het openbaar geldende normen, is er sprake van strijd met de openbare orde. Beide gronden komen erop neer dat een overeenkomst niet in strijd mag zijn met de normen en waarden die in onze maatschappij gelden. Een voorbeeld hiervan is een advocaat die doorgaat met procederen in een zaak, teneinde er financieel beter van te worden, terwijl zijn cliënt heeft aangegeven de procedure te willen stoppen. De overeenkomst tussen advocaat en cliënt is onder dergelijke omstandigheden nietig.

In strijd met de goede zeden

Strijd met de openbare orde

In strijd met de wet

Art. 3:40 lid 2 BW bepaalt dat een rechtshandeling in strijd met de wet eveneens nietig is. De derde grond van nietigheid is dus:

- in strijd met de wet.

Wanneer we een nietige overeenkomst tegenkomen, is er meestal sprake van deze derde nietigheidsgrond. Ter verduidelijking een voorbeeld.

Voorbeeld 1.1 Overeenkomst in strijd met de wet

Een drugshandelaar sluit een deal met een cliënt: hij koopt voor een bedrag van €50.000 cocaïne. Je zou kunnen veronderstellen dat er een overeenkomst tussen drugshandelaar en cliënt tot stand is gekomen. Omdat het echter in strijd is met de wet om drugs te verkopen en kopen, is de overeenkomst nietig. De overeenkomst is dus nooit tot stand gekomen en bestaat simpelweg niet. Stel dat de drugshandelaar netjes €50.000 betaalt maar de cliënt een slechte partij cocaïne levert. De drugshandelaar kan met dit gegeven niet naar de rechter stappen; het betreft immers een nietige overeenkomst.

Een ander voorbeeld is een overeenkomst die in strijd is met het belastingrecht, dat vele bepalingen van dwingend recht bevat.

Van rechtswege Een nietige rechtshandeling is van rechtswege nietig. Dat wil zeggen dat op nietigheid geen beroep hoeft te worden gedaan en dat een rechtshandeling nietig is op grond van het recht. Een overeenkomst of een beding hoeft dus niet door de rechter nietig te worden verklaard. Zijn partijen het echter niet met elkaar eens ten aanzien van de nietigheid, dan is er toch een rechterlijke uitspraak nodig om te bepalen of een rechtshandeling nietig is.

1.4.2 Vernietigbaarheid

Vernietigbaarheid

We zagen eerder dat een gevolg van het niet navolgen van rechtsregels kan zijn dat een overeenkomst ongedaan kan worden gemaakt. Dit wordt ook wel het vernietigen van een overeenkomst genoemd. Vernietigbaarheid wil zeggen dat er wel een overeenkomst tot stand is gekomen, maar dat deze kan worden vernietigd. In tegenstelling tot een nietige overeenkomst (die juridisch gezien nooit heeft bestaan), komt een vernietigbare overeenkomst wel tot stand. Door de overeenkomst te vernietigen, houdt deze op te bestaan.

Wanneer is een overeenkomst vernietigbaar? Art. 3:44 lid 1 BW bepaalt:

'Een rechtshandeling is vernietigbaar, wanneer zij door bedreiging, door bedrog of door misbruik van omstandigheden tot stand is gekomen.'

Wilsgebreken

Deze gronden worden ook wel wilsgebreken genoemd. Bij een wilsgebrek komen wil en verklaring van de handelende persoon wel overeen, maar is de wil op gebrekkige wijze tot stand gekomen. Is de wil door bedreiging, bedrog of misbruik van omstandigheden gevormd, dan is de daardoor ontstane rechtshandeling op grond van art. 3:44 BW vernietigbaar.

Bedreiging

Wanneer iemand onrechtmatig wordt bedreigd met enig nadeel en daardoor psychische druk ervaart om een bepaalde rechtshandeling te verrichten, dan is er sprake van bedreiging, art. 3:44 lid 2 BW. Stel dat iemand een ander met geweld bedreigt ten gevolge waarvan die een duur horloge voor een zeer laag

bedrag verkoopt. Een dergelijke overeenkomst is op grond van bedreiging vernietigbaar. Dreigen met rechtmatige middelen is wel toegestaan; denk aan een zorgverzekeraar die een cliënt dreigt met incassomaatregelen vanwege een langdurig onbetaalde rekening.

Bedrog

Er is sprake van bedrog wanneer iemand een ander beweegt een rechtshandeling te verrichten door opzettelijk onjuiste mededelingen te doen, opzettelijk iets belangrijks te verzwijgen of door een andere kunstgreep, art. 3:44 lid 3 BW. Wanneer iemand dus opzettelijk een verkeerde voorstelling van zaken geeft (door een mededeling of juist door zijn mond te houden), ten gevolge waarvan een overeenkomst wordt gesloten, dan is die overeenkomst vernietigbaar. Met 'een andere kunstgreep' wordt meestal een valse handeling, ook wel een list, bedoeld. Een voorbeeld hiervan is het terugdraaien van de kilometerteller door een autohandelaar, teneinde een auto voor een hogere verkoopprijs te kunnen verkopen. De bedrogen koper kan de koopovereenkomst (laten) vernietigen.

Het derde wilsgebrek vinden we in art. 3:44 lid 4 BW, te weten: misbruik van omstandigheden. Iemand die een ander aanzet tot het sluiten van een overeenkomst, terwijl hij weet of moet begrijpen dat die ander in bijzondere omstandigheden verkeert, maakt misbruik van omstandigheden. Als bijzondere omstandigheden worden aangemerkt:

Misbruik van omstandigheden

- Noodtoestand: iemand handelt op een bepaalde manier omdat hij geen andere keuze heeft; hij voelt zich gedwongen om de overeenkomst aan te gaan.
- Afhankelijkheid: iemand is ondergeschikt aan een ander; die ander heeft een zekere macht over deze persoon en zet hem ertoe aan de overeenkomst te sluiten.
- Lichtzinnigheid: iemand is zich niet bewust van de gevolgen van zijn handelen en gaat een overeenkomst aan zonder rekening te houden met de consequenties.
- Abnormale geestestoestand: iemand is niet in staat tot normaal denken als gevolg van een geestelijke stoornis; onder normale omstandigheden zou hij de overeenkomst niet zijn aangegaan.
- Onervarenheid: iemand heeft zeer weinig tot geen ervaring op een bepaald gebied; als hij meer ervaren was geweest dan zou hij de overeenkomst niet hebben gesloten.

Als je dus een overeenkomst sluit met iemand van wie je weet of moet begrijpen dat zijn wil is gevormd onder invloed van een van deze bijzondere omstandigheden, dan is de overeenkomst vernietigbaar.

Dwaling

Het vierde wilsgebrek is dwaling (art. 6:228 lid 1 BW). Iemand dwaalt wanneer hij:

- 1 een overeenkomst aangaat op basis van onjuiste informatie; én
- 2 de overeenkomst niet zou hebben gesloten als hij op de hoogte was geweest van de ware stand van zaken.

Volgens dit artikel is een overeenkomst in de volgende situaties vernietigbaar:

- a De dwaling is veroorzaakt doordat de wederpartij verkeerde informatie heeft verstrekt.
- b De dwaling is veroorzaakt doordat de wederpartij heeft nagelaten informatie te verstrekken.
- c Beide partijen zijn uitgegaan van dezelfde onjuiste informatie.

Zowel bij dwaling als bij bedrog wordt een overeenkomst gesloten op basis van een verkeerde voorstelling van zaken. Bij bedrog is er echter opzet in het spel: de bedrieger verstrekt opzettelijk onjuiste informatie of houdt opzettelijk relevante informatie achter. Voor dwaling is opzet geen vereiste. Bovendien is bij dwaling een vereiste dat de dwalende kan aantonen dat hij de overeenkomst niet zou hebben gesloten als hij van de juiste gegevens op de hoogte was geweest.

In subparagraaf 1.3.2 zagen we dat iemand die handelingsonbekwaam is geen rechtshandelingen mag verrichten. Wanneer een handelingsonbekwame een overeenkomst aangaat, dan is deze overeenkomst op grond van art. 3:32 lid 2 BW vernietigbaar. Ook een overeenkomst aangegaan door iemand die lijdt aan een geestelijke stoornis is vernietigbaar, art. 3:34 lid 2 BW.

Hoe kan een overeenkomst worden vernietigd?

Er zijn twee manieren om een rechtshandeling te vernietigen (art. 3:49 BW):

- 1 door middel van een buitengerechtelijke verklaring;
- 2 door middel van een rechterlijke uitspraak.

Buitengerechtelijke verklaring

Een buitengerechtelijke verklaring is een verklaring die buiten rechte tot stand is gekomen. Dat wil zeggen dat er geen rechter aan te pas is gekomen bij de totstandkoming van de verklaring.

Het gevolg van de vernietiging is opgenomen in art. 3:53 lid 1 BW:

'De vernietiging werkt terug tot het tijdstip waarop de rechtshandeling is verricht.'

Terugwerkende kracht

Wanneer een overeenkomst wordt vernietigd, dan wordt de juridische situatie teruggedraaid naar het moment vóórdat de overeenkomst werd gesloten. De periode waarin de overeenkomst tijdelijk bestond, wordt geacht er niet te zijn geweest; deze wordt als het ware uitgewist. Dit wordt ook wel de terugwerkende kracht van vernietiging genoemd.

Stel dat de koopovereenkomst tussen Lucy en Gülden door bedrog tot stand is gekomen (Lucy heeft gelogen over de nieuwwaarde, waardoor Gülden veel meer voor de scooter betaalt dan dat deze waard is). Als Gülden twee weken later erachter komt dat zij te veel voor de scooter heeft betaald, beroept zij zich op het wilsgebrek bedrog en vernietigt de koopovereenkomst door middel van

een buitengerechtigde verklaring. De vernietiging heeft terugwerkende kracht. Dat wil zeggen dat Lucy juridisch gezien altijd eigenaar is geweest van de scooter.

1.4.3 Ontbinding

In subparagraaf 1.3.1 maakten we kennis met de wederkerige overeenkomst. Wanneer een wederkerige overeenkomst niet of niet volledig wordt nagekomen, dan kan deze worden ontbonden. Art. 6:265 lid 1 BW bepaalt:

'Iedere tekortkoming van een partij in de nakoming van een van haar verbintenissen geeft aan de wederpartij de bevoegdheid om de overeenkomst geheel of gedeeltelijk te ontbinden, tenzij de tekortkoming, gezien haar bijzondere aard of geringe betekenis, deze ontbinding met haar gevolgen niet rechtvaardigt.'

Tekortkoming in de nakoming

Schiet een partij dus tekort in de nakoming van zijn verplichtingen voortvloeiende uit de overeenkomst, dan mag de wederpartij de overeenkomst geheel of gedeeltelijk ontbinden.

Stel dat Lucy uit de openingscasus al vier maanden haar huur niet heeft betaald. Met andere woorden: zij komt haar verplichting (betalen van de huurpenningen) niet na en er is sprake van een tekortkoming in de nakoming van haar verbintenis. In zo'n situatie mag SDK de huurovereenkomst ontbinden.

Een uitzondering op deze regel is de situatie dat de tekortkoming in de nakoming van bijzondere aard of van geringe betekenis is. In dat geval is ontbinding niet toegestaan. De tekortkoming is van bijzondere aard wanneer deze bijvoorbeeld wordt veroorzaakt door een geestelijke stoornis van een van de partijen. Er is sprake van een tekortkoming van geringe betekenis als de tekortkoming van ondergeschikt belang is.

Als Lucy slechts één maand haar huur niet heeft betaald, dan wordt dit aangemerkt als een tekortkoming van geringe betekenis; SDK mag de huurovereenkomst niet ontbinden.

Geen terugwerkende kracht

De ontbinding van een wederkerige overeenkomst heeft geen terugwerkende kracht (art. 6:269 BW) en heeft pas werking vanaf het moment dat er ontbonden is. In de periode tussen het ontstaan van de overeenkomst tot de ontbinding ervan, heeft de overeenkomst daadwerkelijk bestaan. Wanneer een van de partijen al heeft gepresteerd voordat er is ontbonden, dan is er geen sprake van onverschuldigde betaling (zoals bij vernietiging wel het geval is). Immers, de rechtsgrond van de prestatie is niet komen te vervallen. De presterende partij hoeft echter niet bang te zijn dat hij zijn al geleverde prestatie 'kwijtraakt'. Op grond van art. 6:271 BW worden partijen bevrijd van de verbintenissen die uit de overeenkomst voortvloeiden. Voor zover een partij zijn verbintenis al is

Verbintenis tot ongedaanmaking

nagekomen, ontstaat er een verbintenis tot ongedaanmaking ten aanzien van de door de wederpartij ontvangen prestatie. De ontvangende partij moet er dus voor zorgen dat de prestatie ongedaan wordt gemaakt.

Stel dat Lucy een aanbetaling van €75 heeft gedaan op een slaapbank, die een week later geleverd zal worden. Doordat er problemen zijn met de fabricage van de bank kan deze niet meer worden geleverd. Daar de winkelier niet aan zijn verplichting kan voldoen (het leveren van de bank), kan Lucy de koopovereenkomst ontbinden. Lucy heeft echter al gedeeltelijk gepresteerd (aanbetaling van €75). Als ontvangende partij moet de winkelier ervoor zorgen dat de prestatie van Lucy ongedaan wordt gemaakt. Hij kan dit doen door haar het reeds betaalde bedrag terug te geven.

Tussenvraag 1.6

Geef drie gronden voor de nietigheid van een overeenkomst. Noem het relevante wetsartikel bij iedere grond.

Tussenvraag 1.7

Miranda ziet in een antiekwinkel een marmeren klok die zij erg mooi vindt. De verkoper garandeert haar dat de klok gemaakt is in de periode 1910–1920. Een week nadat Miranda de klok heeft gekocht, laat zij deze taxeren door een expert. Dan blijkt dat de klok een replica is, die waarschijnlijk in 1995 is vervaardigd. Miranda is zwaar teleurgesteld; had zij dat geweten, dan zou zij de klok nooit gekocht hebben.

Van welk wilsgebrek is hier sprake?

Tussenvraag 1.8

Wat is het verschil in rechtsgevolg tussen de ontbinding van een overeenkomst enerzijds en de vernietiging van een overeenkomst anderzijds?

1.5 Bijzondere overeenkomstenrecht

In de voorgaande paragrafen hebben we kennisgemaakt met het algemene overeenkomstenrecht en zijn de belangrijkste beginselen van dit rechtsgebied aan de orde gekomen. In deze paragraaf wordt het bijzondere overeenkomstenrecht geïntroduceerd; de rest van dit boek staat volledig in het teken van de bijzondere overeenkomsten.

Eerder in dit hoofdstuk leerden we al dat de wetgever voor bepaalde overeenkomsten specifieke regels in de wet heeft opgenomen. Deze overeenkomsten worden bijzondere overeenkomsten genoemd. Die specifieke regels zijn bedoeld om zwakkere partijen te beschermen tegen eventuele onvoorziene en ongunstige gevolgen van een overeenkomst. Als zwakke partij wordt in beginsel aangemerkt een particulier of consument die een overeenkomst aangaat

Bijzondere overeenkomsten**Zwakke partij**

Aanvullende regels

Beperkende regels

met een sterkere, vaak professionele partij, zoals een bedrijf of een specialist. Partijen die bijvoorbeeld een koopovereenkomst aangaan, bedenken tevoren vaak niet tot in detail wat er allemaal in een dergelijke overeenkomst moet worden opgenomen. Ze nemen slechts de hoofdlijnen in een overeenkomst op en houden geen rekening met de mogelijke consequenties van de overeenkomst, hetgeen verstreckende gevolgen kan hebben. Om te voorkomen dat partijen hierdoor al te zeer benadeeld worden, biedt de wet aanvullende regels om de hiaten op te vullen. Daarnaast zijn er rechtsregels die de vrijheid beperken die partijen in beginsel hebben bij het aangaan van een overeenkomst.

Het zou te ver voeren om alle bijzondere overeenkomsten in dit boek te bespreken. Wij beperken ons dan ook tot de bestudering van de overeenkomsten waarmee een hbo-jurist voornamelijk te maken zal krijgen. Hieronder volgt een korte uitleg van de bijzondere overeenkomsten die in de volgende hoofdstukken worden besproken.

Koopovereenkomst

De koopovereenkomst wordt in art. 7:1 BW gedefinieerd als een overeenkomst waarbij de ene partij (de verkoper) de verplichting heeft om een zaak te geven, terwijl de andere partij (de koper) verplicht is om daarvoor een geldbedrag te betalen.

Lucy uit de openingscasus gaat een koopovereenkomst aan met Gülден: Lucy (de verkoper) heeft de verplichting om haar scooter (een zaak) aan Gülден te geven, terwijl Gülден (de koper) verplicht is om daarvoor €750 (een geldbedrag) te betalen.

Huurovereenkomst

Volgens art. 7:201 BW is een huurovereenkomst een overeenkomst waarbij de ene partij (de verhuurder) een zaak of een gedeelte daarvan tegen betaling aan een andere partij (de huurder) in gebruik geeft.

Lucy gaat een huurovereenkomst aan met SDK: SDK (de verhuurder) geeft een kamer (een gedeelte van een zaak) voor een bedrag van €550 per maand (tegen betaling) aan Lucy (de huurder) in gebruik.

Overeenkomst van opdracht

Art. 7:400 BW bepaalt dat een overeenkomst van opdracht een overeenkomst is waarbij de ene partij (de opdrachtnemer) de verplichting heeft om voor de andere partij (de opdrachtgever) werkzaamheden te verrichten, zonder dat er sprake is van een arbeidsovereenkomst. De overeenkomst is niet aanneming van werk, bewaarneming, een vervoersovereenkomst of een overeenkomst tot het uitgeven van werk. De wet onderscheidt de volgende overeenkomsten van opdracht: lastgeving, bemiddeling, agentuur en geneeskundige behandeling.

Een advocaat die een zaak voor zijn cliënt behandelt, werkt in de meeste gevallen op basis van een overeenkomst van opdracht: de advocaat (de opdrachtnemer) heeft de verplichting om voor de cliënt (de opdrachtgever) zijn zaak te behandelen (werkzaamheden te verrichten). De advocaat is niet in dienst van zijn cliënt; er is dan ook geen sprake van een arbeidsovereenkomst. Evenmin is er sprake van aanneming van werk, bewaarneming, een vervoersovereenkomst of een overeenkomst tot het uitvoeren van werk.

Lastgevingsovereenkomst

Een lastgevingsovereenkomst is een overeenkomst van opdracht waarbij de ene partij (de lasthebber) zich verplicht jegens de andere partij (de lastgever) om één of meerdere rechtshandelingen voor hem uit te voeren (art. 7:414 BW).

Een incassobureau dat namens een schuldeiser een openstaande schuld probeert te innen bij een schuldenaar, werkt op basis van een lastgevingsovereenkomst: het incassobureau (de lasthebber) verplicht zich jegens de schuldeiser (de lastgever) om voor hem een vordering te innen (een rechtshandeling uit te voeren).

Bemiddelingsovereenkomst

Uit art. 7:425 BW volgt dat een bemiddelingsovereenkomst een overeenkomst van opdracht is waarbij de ene partij (de opdrachtnemer) zich tegenover de andere partij (de opdrachtgever) verbindt om als tussenpersoon overeenkomsten tussen de opdrachtgever en derden tot stand te brengen. De bemiddeling geschiedt tegen betaling van loon.

Een makelaar die een koopovereenkomst tussen de verkoper en een koper van een woning tot stand brengt, doet dit op grond van een bemiddelingsovereenkomst: de makelaar (de opdrachtnemer) verbindt zich tegenover de verkoper (de opdrachtgever) om als tussenpersoon een koopovereenkomst tussen de verkoper en een koper (een derde) tot stand te brengen. De verkoper moet de makelaar voor zijn bemiddeling betalen.

Agentuurovereenkomst

Een agentuurovereenkomst is een speciale vorm van de bemiddelingsovereenkomst. Art. 7:428 BW bepaalt dat bij een agentuurovereenkomst de ene partij (de principaal) opdracht geeft aan de andere partij (de handelsagent) voor bepaalde of onbepaalde tijd tegen beloning bij de totstandkoming van overeenkomsten tussen de principaal en derden bemiddeling te verlenen. De handelsagent sluit de overeenkomsten eventueel op naam en voor rekening van de principaal. De handelsagent heeft geen ondergeschikte positie ten opzichte van de principaal.

Een producent van bijvoorbeeld een nieuw type sportschoenen die ervoor wil zorgen dat zijn schoenen in veel winkels verkocht zullen gaan worden, kan

gebruikmaken van een bemiddelaar om afnemers te vinden op basis van een agentuurovereenkomst: de producent (de principaal) draagt aan de bemiddelaar (de handelsagent) op om te bemiddelen bij de totstandkoming van overeenkomsten tussen de producent en afnemers (derden). De handelsagent wordt hiervoor betaald. Van belang is dat de handelsagent een zekere vrijheid geniet en niet ondergeschikt is aan de producent (de principaal).

Geneeskundige behandelingsovereenkomst

Volgens art. 7:446 BW is de geneeskundige behandelingsovereenkomst een overeenkomst waarbij een natuurlijk persoon of een rechtspersoon (de hulpverlener) zich jegens de andere partij (de opdrachtgever) verplicht tot het verrichten van medische handelingen.

Wanneer een patiënt een operatie ondergaat, gebeurt dit uit hoofde van een geneeskundige behandelingsovereenkomst: een arts (de hulpverlener) verplicht zich jegens de patiënt (de opdrachtgever) om een operatie uit te voeren (verrichten van medische handelingen).

Reisovereenkomst

Een reisovereenkomst is een overeenkomst waarbij de ene partij (de reisorganisator) verplicht is om de wederpartij een van tevoren georganiseerde reis te verschaffen die minimaal een overnachting of een periode van meer dan 24 uur omvat, alsook een aantal aanvullende diensten (art. 7:500 BW).

Hassan boekt bij het reisbureau een vakantie naar Australië voor een periode van vier weken. Bij de reis zijn inbegrepen de vlucht naar Sydney, 26 hotelovernachtingen en vervoer voor een rondreis. Hier is sprake van een reisovereenkomst: het reisbureau (de reisorganisator) is verplicht om Hassan (de wederpartij) zijn geboekte vakantie (een van tevoren georganiseerde reis) te verschaffen. De reis beslaat een periode van vier weken (minimaal één overnachting), alsook de vlucht en het vervoer voor een rondreis (een aantal aanvullende diensten).

Overeenkomst van bewaarneming

Er is sprake van een overeenkomst van bewaarneming wanneer de ene partij (de bewaarnemer) zich jegens de andere partij (de bewaargever) verbindt om een zaak van de bewaargever te bewaren en nadien terug te geven (art. 7:600).

Melissa gaat op zaterdagavond uit naar een dance party. Bij binnenkomst geeft zij haar jas af bij de garderobe. Melissa geeft haar jas af op basis van een overeenkomst van bewaarneming: de garderobehouder (de bewaarnemer) verbindt zich jegens Melissa (de bewaargever) om de jas (een zaak) van Melissa te bewaren en later terug te geven.

Arbeidsovereenkomst

De arbeidsovereenkomst wordt in art. 7:610 BW gedefinieerd als een overeenkomst waarbij de ene partij (de werknemer) verplicht is in dienst van de andere partij (de werkgever) gedurende enige tijd tegen loon werkzaamheden te verrichten.

Lucy heeft een arbeidsovereenkomst met de hogeschool: Lucy (de werknemer) is verplicht in dienst van de hogeschool (de werkgever) gedurende zes maanden, twaalf uur per week (gedurende enige tijd) voor €350 per maand (tegen loon) in de mediatheek te werken (werkzaamheden te verrichten).

Aanneming van werk

Volgens art. 7:750 BW is aanneming van werk een overeenkomst waarbij de ene partij (de aannemer) zich jegens de andere partij (de opdrachtgever) verbindt om tegen betaling een werk van stoffelijke aard tot stand te brengen, zonder dat er sprake is van een arbeidsovereenkomst.

De klusjesman Toon die een boekenkast maakt voor Lucy, doet dit op basis van aanneming: Toon (de aannemer) verbindt zich jegens Lucy (de opdrachtgever) om voor een geldbedrag (tegen betaling) een boekenkast (een werk van stoffelijke aard) te maken (tot stand te brengen). Tussen Toon en Lucy is uiteraard geen sprake van een arbeidsovereenkomst.

Overeenkomst van borgtocht

Uit art. 7:850 BW volgt dat een overeenkomst van borgtocht een overeenkomst is waarbij de ene partij (de borg) zich jegens de andere partij (de schuldeiser) verplicht tot het nakomen van een verbintenis die een derde (de hoofdschuldenaar) heeft tegenover de schuldeiser.

Stel dat Lucy een jaar nadat zij is afgestudeerd een eigen woning wil kopen. Omdat haar salaris nog niet hoog genoeg is, is de bank niet bereid haar een lening te verstrekken. Lucy's moeder heeft een goed betaalde baan en biedt aan borg te staan voor haar dochter. In deze situatie is sprake van een overeenkomst van borgtocht: Lucy's moeder (de borg) verplicht zich jegens de bank (de schuldeiser tot het nakomen van de lening (een verbintenis) die Lucy (de hoofdschuldenaar) heeft tegenover de bank.

Vaststellingsovereenkomst

Art. 7:900 BW bepaalt dat de vaststellingsovereenkomst een overeenkomst is waarin partijen bindende regelingen treffen voor het oplossen van bestaande of ter voorkoming van toekomstige geschillen.

Stel dat de buurman van Lucy met zijn scooter tegen haar aanrijdt, waardoor Lucy ten val raakt en een gecompliceerde botbreuk oploopt. Het is al gauw duidelijk dat Lucy's herstelperiode lang zal gaan duren en het is nog maar de

vraag of zij ooit weer volledig herstelt. Lucy stelt haar buurman aansprakelijk voor de schade, welke de buurman bereid is te betalen. Over de hoogte van de schadevergoeding zijn Lucy en de buurman het echter niet eens, waardoor er een geschil ontstaat. Om een einde te maken aan het geschil kunnen Lucy en de buurman een vaststellingsovereenkomst sluiten, waarin is opgenomen dat Lucy een bepaald bedrag ontvangt en verder afstand doet van haar vorderingen jegens de buurman. Hiermee wordt een bindende regeling getroffen tussen Lucy en de buurman voor het oplossen van een bestaand geschil.

Verzekeringsovereenkomst

De verzekeringsovereenkomst is een overeenkomst waarbij de ene partij (de verzekeraar) zich tegen betaling van premies verbindt tegenover de wederpartij (de verzekeringnemer) tot het doen van één of meer uitkeringen (art. 7:925 BW). Dit is afhankelijk van een onzekere gebeurtenis.

Stel dat de buurman zijn verzekeringsmaatschappij kan inschakelen om Lucy's schade te vergoeden; dit gebeurt uit hoofde van een verzekeringsovereenkomst: de verzekeringsmaatschappij (de verzekeraar) verbindt zich tegen betaling van premies tegenover de buurman (de verzekeringnemer) om Lucy's schade te vergoeden (tot het doen van een uitkering). Het ongeluk met Lucy was een onzekere gebeurtenis.

Tussenvraag 1.9

Waarom heeft de wetgever het noodzakelijk geacht om voor bepaalde overeenkomsten rechtsregels in de wet op te nemen?

Samenvatting

Het overeenkomstenrecht is een onderdeel van het verbintenissenrecht, het rechtsgebied dat gaat over rechtsrelaties tussen personen. Naast het verbintenissenrecht staat het goederenrecht. Het goederenrecht is het rechtsgebied dat de rechtsrelatie tussen een persoon en een goed bestrijkt. Het verbintenissenrecht en het goederenrecht vormen samen het vermogensrecht. Het vermogensrecht is een van de twee hoofdonderdelen van het privaatrecht en regelt de verhoudingen, die op geld waardebaar zijn, tussen burgers onderling. Het privaatrecht, ook wel burgerlijk recht of civiel recht genoemd, houdt zich in beginsel bezig met alle juridische betrekkingen tussen burgers onderling. Het overeenkomstenrecht kan worden onderverdeeld in het algemene overeenkomstenrecht en het bijzondere overeenkomstenrecht. Het algemene overeenkomstenrecht bevat rechtsregels die gelden voor elke overeenkomst. Het bijzondere overeenkomstenrecht is opgebouwd uit rechtsregels voor bijzondere overeenkomsten; dit zijn overeenkomsten waarvoor de wetgever

het noodzakelijk heeft geacht om specifieke regels in de wet op te nemen. Als partijen zich niet aan die wettelijke regels houden, dan komt er geen overeenkomst tot stand of kan een overeenkomst ongedaan worden gemaakt.

Het Nederlandse rechtssysteem onderscheidt natuurlijke personen en rechtspersonen. Een natuurlijk persoon is een mens, ook wel een mens van vlees en bloed genoemd. Een natuurlijk persoon is drager van rechten en verplichtingen. Een rechtspersoon is een organisatie die volgens de wet gelijk is aan een natuurlijk persoon en die eveneens drager is van rechten en verplichtingen.

Een verbintenis is een rechtsrelatie tussen twee personen, waarbij de ene partij verplicht is om een prestatie te leveren, terwijl de andere partij hier recht op heeft. Een prestatie is iets doen voor de andere partij of iets geven aan de andere partij. Degene die de prestatie moet leveren wordt de schuldenaar genoemd; degene die recht heeft op de prestatie is de schuldeiser.

Een rechtshandeling is een handeling gericht op een rechtsgevolg, een gevolg volgens het geldende recht. Voor een rechtshandeling is een wilsuiting van de handelende persoon noodzakelijk. Daarmee laat de handelende persoon duidelijk blijken dat hij het rechtsgevolg daadwerkelijk tot stand wil brengen. Een rechtshandeling vereist een op een rechtsgevolg gerichte wil, welke wil door een verklaring is geopenbaard.

Een overeenkomst is een meerzijdige rechtshandeling, waarbij één of meer partijen jegens één of meer andere partijen een verbintenis aangaan. Voor een meerzijdige rechtshandeling zijn de wilsuitingen van beide partijen (over en weer) vereist; deze wilsuitingen moeten gericht zijn op hetzelfde rechtsgevolg. Door het sluiten van een overeenkomst ontstaan er één of meerdere verbintenissen tussen partijen. Een eenzijdige overeenkomst schept slechts voor één van beide partijen een verplichting. Uit een meerzijdige overeenkomst, ook wel wederkerige overeenkomst genoemd, vloeien voor beide partijen verplichtingen voort.

Een overeenkomst komt tot stand door een aanbod en de aanvaarding daarvan. Het doen van een aanbod is een rechtshandeling, gericht op het tot stand laten komen van een overeenkomst. Aanvaarding is het accepteren van een aanbod. Het aanbod en de aanvaarding kunnen in beginsel op elke wijze worden gedaan. Wanneer iemand op een aanbod ingaat met een afwijkende aanvaarding, dan geldt dit als een nieuw aanbod en als een verwerping van het oorspronkelijke aanbod.

Elke natuurlijke persoon is in beginsel handelingsbekwaam en mag zelfstandig rechtshandelingen verrichten. Volgens de wet zijn minderjarigen handelingsonbekwaam, tenzij zij rechtshandelingen verrichten met toestemming van hun ouders. In veel gevallen hoeven ouders geen expliciete toestemming te geven en wordt hun toestemming geacht aanwezig te zijn. Meerderjarigen die onder curatele zijn gesteld zijn eveneens handelingsonbekwaam.

Een overeenkomst is nietig wanneer deze niet in de voorgeschreven vorm is verricht. Een nietige overeenkomst is een overeenkomst die juridisch gezien niet tot stand is gekomen en derhalve niet bestaat. Gronden van nietigheid zijn:

- in strijd met de goede zeden;
- in strijd met de openbare orde;
- in strijd met de wet.

Een nietige rechtshandeling is nietig van rechtswege.

Een vernietigbare overeenkomst is een overeenkomst die wel tot stand is gekomen, maar die kan worden vernietigd. Een overeenkomst is vernietigbaar wanneer sprake is van een van de volgende wilsgebreken:

- bedreiging;
- bedrog;
- misbruik van omstandigheden;
- dwaling.

Een overeenkomst kan worden vernietigd door middel van een buitengerechtelijke verklaring of door middel van een rechterlijke uitspraak. Vernietiging van een overeenkomst heeft terugwerkende kracht.

Een wederkerige overeenkomst kan door een partij worden ontbonden wanneer de wederpartij tekortschiet in de nakoming van zijn verplichtingen voortvloeiende uit de overeenkomst. Ontbinding is niet toegestaan als de tekortkoming in de nakoming van bijzondere aard of van geringe betekenis is. Ontbinding van een overeenkomst heeft geen terugwerkende kracht.

Het bijzondere overeenkomstenrecht beoogt met extra regels zwakkere partijen te beschermen tegen eventuele onvoorziene en ongunstige gevolgen van een overeenkomst. De wet bevat aanvullende regels om hiaten op te vullen, alsook rechtsregels die de vrijheid van partijen beperken.

Studie-eindvragen

Casus 1

Peter wil voor het komende studiejaar een nieuwe laptop kopen. Zijn huidige laptop is twee jaar oud en doet het nog prima, maar Peter wil liever een kleiner model dat makkelijker mee te nemen is naar de hogeschool. Hij besluit zijn laptop op een internetsite te koop te zetten. Peter plaatst een advertentie en biedt de laptop te koop aan voor €150. Lola ziet de advertentie van Peter; zij wil de laptop graag kopen, maar voor een lager bedrag. Lola stuurt een e-mail aan Peter waarin zij schrijft dat zij de laptop graag voor €100 wil kopen. Hierop mailt Peter terug dat zij de laptop voor €125 mag hebben. Lola gaat hiermee akkoord.

- a Leg aan de hand van het relevante wetsartikel uit welke overeenkomst tussen Peter en Lola tot stand komt.
- b Beschrijf op welke wijze de overeenkomst tussen Peter en Lola tot stand komt en geef aan op welk moment de totstandkoming plaatsvindt.

Vervolg casus

Een week nadat Lola de laptop van Peter heeft gekocht, wordt Peter gebeld door iemand die zich voorstelt als de curator van Lola. Hij hoort dan dat Lola twee maanden geleden onder curatele is gesteld en dat de curator geen toestemming had gegeven om de overeenkomst met Peter te sluiten.

- c Leg uit waarom de overeenkomst tussen Peter en Lola vernietigbaar is.
- d Wat is het gevolg van de vernietiging van de overeenkomst tussen Peter en Lola?